
Віра Ковтун

Дніпропетровський національний
університет залізничного транспорту
імені академіка В. Лазаряна
(м. Дніпропетровськ)

ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА ЯК ВІДДЗЕРКАЛЕННЯ ЕПОХИ

Творчість Тараса Шевченка за широтою охоплення життя свого народу стала своєрідним художнім феноменом. Він повернув нам вкрадену історію, відродив мову, дав поштовх боротьбі за соціальне та національне звільнення. Все нові і нові покоління звертаються до його невмирущої спадщини і знаходять у ній відгук свого серця.

Тараса любили при житті. У ньому вбачали духовного батька української нації. Його смерть і перепоховання відгукнулися лавиною глибокої скорботи і всенародної любові. Скрізь звучало: «Будеш, батьку, панувати, / Поки живуть люди, / Поки сонце з неба сяє, / Тебе не забудуть!» Слова, написані Шевченком у посвяту І. Котляревському, присвячувалися йому самому. Пошана до поета була великою: мало не в кожній українській хаті висіла репродукція його автопортрета, «Кобзар» ставав для багатьох настільною книгою.

З нагоди 50-х роковин з дня смерті поета, у 1911 році, у багатьох містах та селах відправлялися панахиди за поетом, виголошувалися промови про нього. Найемоційніше вони пройшли у Каневі та Кирилівці. Чим далі Тарасові ідеали державної самостійності та

соціального визволення знаходили широкий відгук у літературі, а вшанування його пам'яті набувало все гострішого громадсько-політичного характеру. Тому святкування 100-річного ювілею Тараса Шевченка влада зробила спробу обмежити. У березні 1914 р. бажаючих вклонитися Кобзареві не пропускали на Чернечу гору. Жандарми лежали навіть на могилі поета і цілились з рушниць у прибулих. Міністерство освіти, , заборонило учням брати участь у шевченківських урочистостях.

Поширення творів і волелюбних ідей Шевченка сприяло пробудженню національної самосвідомості. Коли в березні 1917 року, після повалення царського самодержавства, почалася українська національно-демократична революція, практично всі численні демонстрації проходили зі згадкою про заповіти великого сина українського народу. Для селянина і робітника, учителя і священика ім'я поета і національне відродження були нерозривними поняттями, тому громадський рух за увічнення його пам'яті значно активізувався. Проголошення державності, створення власних органів влади відкривали для цього можливості. З 1918 р. Шевченківські дні в Україні стали відзначатися щорічно 9 березня. У червні 1918 р. уряд гетьмана П. Скоропадського визнав могилу Тараса Шевченка національною власністю. У гетьманські часи восени 1918 р. в Україні встановлено і перший пам'ятник поетові роботи І. Кавалерідзе у м. Ромнах Сумської області.

У роки радянської українізації 20-х років були зроблені важливі кроки щодо популяризації творів Шевченка. 1 липня 1923 р. відкрито перший пам'ятник на могилі поета роботи скульптора К. Терещенка, у 1925 р. територія Тарасової гори стала заповідною.

Вшанування пам'яті поета у радянські часи набуло дійсно всенародного характеру. При цьому влада акцентувати увагу на його боротьбі з царизмом, створюючи образ революціонера-демократа, провідника радянської ідеології. 18 червня 1939 р. з нагоди 125-ї річниці з дня народження поета на Тарасовій горі постав величний пам'ятник Кобзарю роботи скульптора М. Манізера та відкрив двері літературно-меморіальний музей Т. Шевченка роботи архітекторів В. Кричевського і П. Костирка.

З особливою масштабністю було відзначено 150-річчя від дня народження Великого Кобзаря у 1964 р. 31 травня на урочистостях у

Каневі були присутні посланці 43 країн світу, представники союзних республік СРСР. Учасники ювілейного свята поклали на могилу Шевченка 150 вінків та посадили на Тарасовій горі 150 пам'ятних дубків. У 1968 році владою започатковано фестиваль «Київська весна» під девізом «В сім'ї вольній, новій...». У цей період започатковується традиція протестних дисидентських виступів. 22 травня – день перепоховання його на Чернечій горі в Каневі – стало символом народного спротиву партійно-номенклатурній верхівці. У перебудовчі часи вшанування пам'яті Шевченка стало набувати все більш народних, ідеологічно незарегламентованих форм.

Проголошення незалежності України знаменувало реалізацію державницьких устремлінь нашого великого Пророка. Нові покоління осмислюють велич його непересічної особистості та духовної спадщини. Рік 200-ї річниці з дня народження Великого Кобзаря проголошено роком Шевченка. З особливою силою зазвучала поезія Шевченка у дні масового протистояння зимою 2013-2014 рр. між силовими структурами і громадянами України, які відстоюють її євроінтеграційний вибір. На Майдані було знято цілий ряд сюжетів літературно-мистецького проекту «Наш Шевченко». «Борітеся – поборете, / Вам Бог помагає! / За вас правда, за вас слава / І воля святая!» – натхненно, з вірою в перемогу декламував Сергій Нігоян, майданівець, громадянин України вірменського походження, якого за кілька днів по тому було вбито.

Шевченко для всіх поколінь уособлює незламність людського духу, віру в торжество правди і справедливості. Його поетична та духовна спадщина має велику етноконсолідуючу силу і сприяє пробудженню національної самосвідомості, формуванню психології соборності, так необхідної українському народові.

Вера Ковтун

Увековечивание памяти Тараса Шевченко как отражение эпохи

Vira Kovtun

Immortalization of Taras Shevchenko memory as reflection of epoch